

POSICIONAMIENTO ACADÉMICO SOBRE CIENCIA E POLÍTICA CIENTÍFICA

*A Investigación Universitaria como motor de
desenvolvimento e de bienestar social*

CREUP

Coordinadora de Representantes de
Estudiantes de Universidades Públicas

Dilixencia da Secretaría Executiva que fai constar que o presente posicionamento foi aprobado na 65 Asemblea Xeral Ordinaria celebrada o día 25 de abril de 2019, con visto e prace de presidencia.

José María Rosell Bueno

*Secretario Executivo da
Coordinadora de
Representantes de Estudiantes
de Universidades Públicas*

Pablo Alcaraz Martínez

*Presidente da Coordinadora de
Representantes de Estudiantes
de Universidades Públicas*

ÍNDICE

1. Introducción	2
2. Contexto legal	3
2.1. Marco legal actual y sus repercusiones	3
2.2. Perspectivas en la Política Científica Española	5
3. Una Política Científica de Calidad para avanzar como sociedad	6
3.1. Una financiación adecuada para una Política Científica de calidad	6
3.2. Inclusión del estudiantado en la investigación	7
3.3. La transferencia del conocimiento, pilar social de la Universidad	8
3.4. Movilidad	9
3.5. Dimensión social en la investigación	10
3.6. Un pacto por la ciencia cohesionado y acordado por todas las partes	11
4. Conclusiones	13

1. Introducción

Entendemos por “Ciencia” o achegamento sistemático, ordenado, obxectivo e verificable do coñecemento, sendo leste o conxunto de información ou feitos adquiridos por unha persoa a través da experiencia ou a educación recibida mediante a comprensión teórica e/ou práctica dun asunto referente á realidade. Con todo, é conveniente ter en conta que, dependendo do ámbito de coñecemento ao que se aplique esta definición, as connotacións van ser diferentes.

Dentro das diferentes áreas da política pública, a política científica xoga un papel relevante considerando a ciencia como un ben público, regulando as vías de financiamento, as estratexias de investigación ou o desenvolvemento da carreira profesional permitindo á rexión poder desenvolverse e progresar.

Hoxe en día, a investigación é unha das maiores ferramentas de desenvolvemento e progreso social. Existe evidencia suficiente como para afirmar que o desenvolvemento da Ciencia e a investigación ten unha gran correlación co aumento da riqueza económica e, o que é máis importante: do benestar social dos territorios que realizan estas actividades. Por todo iso, é importante asegurar que a investigación cumpre cos obxectivos e fins da Universidade e, por tanto, fortalecer a súa importancia no desenvolvemento da sociedade actual mediante a transferencia dos coñecementos á cidadanía.

O estudiantado, como parte da comunidade universitaria, queremos implicarnos activamente na defensa e promoción da investigación, afirmando a necesidade de que a Ciencia sexa unha prioridade para a sociedade e unha parte moi importante da vida universitaria e estudantil.

É por isto polo que, desde CREUP, vemos necesario un posicionamento que defina a visión que temos do que debería ser a Política Científica no Sistema Universitario Español.

2. Contexto legal

2.1. Marco legal actual e as súas repercusións

Na exposición de motivos da Lei 14/2011 da Ciencia, a Tecnoloxía e a Innovación, coñecida usualmente como “Lei da Ciencia”, expúñanse como obxectivos producir un cambio nas políticas relacionadas coa ciencia para facelas máis dinámicas e multidimensionais, construír un novo modelo de políticas de coñecemento, así como asumir a necesidade de un maior financiamento público, poñendo ao dispor da investigación instrumentos de financiamento suficientes para poder desenvolver o seu labor.

Triannualmente, a Administración Xeral do Estado elabora un plan estatal para desenvolver e cumprir estratexias para a consolidación da investigación científica do noso estado como referente social e económico. Este plan é o principal instrumento das políticas referentes a ciencia e, por tanto, está elaborado en colaboración cun amplo espectro do mapa científico do estado, entre os que destacan os centros de investigación, as Universidades ou profesionais das diferentes áreas de coñecemento, á parte de ter en conta consideracións recollidas en diferentes consultas públicas.

O Plan Estatal actual (2017-2020), que debe cumprir os obxectivos da Estratexia Española de Ciencia e Tecnoloxía e de Innovación 2013-2020 e da Estratexia Europa 2020 da Comisión Europea, está dividido en catro ramas principais, entre as cales se atopan o fortalecemento do sistema científico, con financiamento, empregabilidade, coñecemento e a súa orientación á sociedade.

A pesar diso, en España o investimento público en I+D+i está significativamente por detrás do resto dos estados da Unión Europea e da Organización para a Cooperación e o Desenvolvemento Económicos (OCDE). No ano 2016, o investimento en I+D+i supoñía un 1,19% do PIB, mentres que a media europea está en 1,94% e a da OCDE en 2,34%. Ademais, os recursos destinados a investimento público en I+D+i viñeron sufrindo unha importante diminución na súa contía en España.

Sumado a isto, existe unha gran desproporción entre as partidas orzamentarias para Ciencia, por parte das administracións estatais e autonómicas, e o investimento que finalmente se executa (un 29,7% en 2017), o que agrava a situación da investigación, levando a profesionais da materia para abandonar a investigación no noso estado, xa sexa emigrando a outros estados ou realizando tarefas con menor cualificación profesional.

Con todas estas premisas, as universidades ven indefensas fronte ás políticas en materia de investigación, sendo as administracións con competencias respecto diso as responsables do progreso ou retroceso do labor investigador na Universidade. Un exemplo diso foi a Lei 9/2017, de Contratos do Sector Público, que durante máis dun ano bloqueou a actividade investigadora das universidades españolas, limitando as posibilidades de compra.

Outra cuestión importante da Investigación que supón unha traba é como afecta ao I+D+i o sometemento en materia de déficit das Comunidades Autónomas (CCAA). Aínda que poida parecer que nada teña que ver coas universidades, estas ven obrigadas a non ter no seu presupostos déficit, para que non se arrastre ao do orzamento autonómico, co cal, moitos proxectos non se chegan a levar a cabo para non xerar este déficit se os ingresos de leste van ser recibidos en anos posteriores, xa que computa igual como déficit ese ano no orzamento e non é permitido.

Estas restricións, impostas co obxectivo de combater supostas malas praxes nas administracións públicas, utilízanse, en realidade, como armas contra a investigación

pública para atacar o seu funcionamento e xestión, beneficiando desta forma ao sector privado, que, entre outras cousas, non se enfronta a tantas trabas burocráticas. Isto provoca que as universidades poidan ter que depender de todo tipo de fundacións e entes externos para operar máis axilmente.

O nivel de excelencia científica do noso estado mantense, a pesar da falta de investimento público, grazas ao esforzo de nosas e os nosos profesionais.

2.2. Perspectivas na Política Científica Española

Durante o último ano, a Administración Xeral do Estado reformou a citada Lei da Ciencia, onde se aplicou un paquete de dez medidas que afectan, entre outros, á axilización da contratación, a compra de materiais ou facilitar a estabilidade dos investigadores.

Aínda que evidentemente toda mellora é unha axuda, tendo en conta o panorama de extrema precariedade do persoal investigador e dos recursos públicos para a investigación, hai que sinalar que esta reforma é un pequeno parche para paliar algúns dos grandes problemas ao longo destes anos ao sector.

No que fai referente ao ámbito científico, destaca a necesidade de aumentar a investigación e a capacidade tecnolóxica de todos os ámbitos cun aumento significativo das persoas que traballen neste sector e do financiamento, tanto pública como privada; a inclusión dentro do mundo da investigación como referente social ou a necesidade de infraestruturas sostibles e limpas.

3. Unha Política Científica de Calidade para avanzar como sociedade

3.1. Unha financiación adecuada para unha Política Científica de calidade

Tamén é necesario que os Governos Rexionais e Locais con competencias en materia de investigación, ciencia e/ou transferencia do coñecemento á sociedade, establezan plans de investigación onde acheguen recursos e cren convocatorias que apoiem o labor investigador que realizan as universidades e as institucións dedicadas á investigación, incluíndo dentro do orzamento destinado a cada unha das universidades da súa Comunidade unha partida orzamentaria asignada ao desenvolvemento de plans propios de I+D+i.

Devanditos plans deben vir acompañados por un aumento dos recursos públicos en investigación civil, e a procura de investimento de capital privado, ampliando as posibilidades de investimento e tratando así de alcanzar o nivel de investimento en I+D+i do resto de estados da nosa contorna. Con todo, en ningún caso deben ter posibilidade de veto sobre os achados privados e substituír o financiamento público, sendo simplemente un complemento.

En canto aos problemas da estabilidade dos investigadores, a precariedade dos seus tipos de contratos e o coñecido “pescozo de botella” da carreira investigadora vén dado por unha lexislación laboral que condena á precariedade con contratos de segunda, unha falta de fondos públicos para contratar persoal e unha taxa de reposición que está a facer estragos na Universidade e todo o sector público.

Os vicerreitorados competentes en materia de investigación teñen un papel fundamental, neste labor, para facilitar a consecución de financiamento e proxectos nas súas distintas convocatorias propoñendo, impulsando, executando, apoiando e difundindo políticas e liñas estratéxicas de investigación da universidade.

Á súa vez, vemos necesario protexer o dereito de propiedade dos resultados da investigación universitaria, independentemente de que estean financiados en parte con capital privado. É fundamental que a produción científica sexa dereita dos investigadores e da institución que os acolle e que estean supeditados ao interese xeral.

É necesario alcanzar un Pacto pola Ciencia para aumentar o financiamento público e reverter a situación.

3.2. Inclusión do estudiantado na investigación

O estudiantado mostrou interese en comezar unha carreira investigadora. Con todo, as condicións actuais non permiten o desenvolvemento de moitas destas.

A media de idade do persoal docente e investigador atópase realmente elevada. Concretamente, no ano 2018 estaba nos 54 anos. Esta desproporción entre a incorporación de persoal investigador e a xubilación, manifestada na media de idade, supón un gran problema, vendo perigar a continuidade do labor investigador nas nosas universidades a medio prazo.

Desde CREUP defendemos que se debe favorecer a integración e implicación do estudiantado tanto durante o período de formación como durante a carreira investigadora, evitando a explotación do colectivo.

Con relación á incorporación de estudantes na carreira investigadora, defendemos un modelo que fomente a participación e a integración disto en proxectos de investigación a través da concesión de bolsas tanto privadas como públicas, primando estas últimas por encima.

É fundamental que o estudiantado que está matriculado nun programa de doutoramento teña o respaldo económico necesario que lle permita ter unha dedicación plena á investigación que desenvolve. Desta maneira facilítase a incorporación de estudantes ao mundo investigador, aumenta a produción investigadora dos centros, a calidade dos proxectos de I+D+i e a formación de

doutorandos. É por estes motivos que defendemos o aumento do número de axudas por parte do Ministerio competente en materia de Universidades ou outras bolsas e contratos predoutorais.

Ademais, as administracións e institucións deben realizar o esforzo de non perder o capital humano formado e preparado para realizar labor investigador.

Para defender estes dereitos, o estudantado de Terceiro Ciclo organizouse en asociacións tanto a nivel estatal, autonómico como local, desvinculados das diferentes delegacións e/ou consellos de estudantes por mor da súa situación dentro das Universidades, nas cales se atopan dentro do colectivo PDI, estudante ou entre ambos os colectivos nas pavías estatutario. É por esa razón que desde CREUP queremos buscar sinerxías e reflexionar sobre a súa situación na gobernanza universitaria, asegurando a súa progresión dentro da Universidade.

3.3. A transferencia do coñecemento, pilar social da Universidade

Dentro dos obxectivos finais da Universidade, un dos máis importantes, é a transferencia social de todo o coñecemento que se produce e se debate nela. A investigación xera unha gran cantidade de información que debe servir para o progreso e desenvolvemento dos cidadáns.

A Universidade, xunto ao Estado, é responsable deste labor tendo a oportunidade de xerar espazos abertos de transferencia e formación á poboación e realizar campañas de concienciación, en definitiva, divulgación científica mediante diferentes metodoloxías.

Unha das principais metodoloxías é a docencia que, xunto coa investigación, son as tarefas primordiais nas que a Universidade desenvolve toda a súa actividade. Isto en ocasións fai que xurdan conflitos e diferenzas entre ambos os labores, que é importante solucionar para atopar un modelo organizativo que permita o máximo desenvolvemento de ambas as disciplinas.

Neste sentido, apostamos pola flexibilización entre ambas as tarefas. Cremos que aqueles profesionais que sentan máis cómodos coa investigación deben ter a oportunidade de reducir a súa carga docente e, ao contrario que aqueles profesionais que queiran desenvolver máis a fondo o seu labor docente, poidan facelo sen que prexudique á súa carreira académica.

Para conseguir o anterior é necesario dar maior valor aos labores docentes dos corpos do PDI, revisando os criterios na contratación, procesos de acreditación do profesorado, etc., das cales teñen maior relevancia aquelas relacionadas coa produción investigadora e non se ten en conta a formación e a calidade docente.

Á súa vez, vemos imprescindible protexer o dereito de propiedade dos resultados da investigación universitaria, independentemente de que estean financiados en parte con capital privado. É innegociable que a produción científica sexa dereita de quen investiga e da institución que os acolle e que estean supeditados ao interese xeral.

A isto débese engadir a esixencia de adquisición de financiamento que conleva a que a produción científica teña que realizarse nun tempo menor do desexable e sendo prioridade fronte ao labor docente. Isto xera un sistema no cal a produción científica e a publicación convértese nunha necesidade imperiosa para poder manterse na carreira académica. Esta necesidade levou ás editoriais para abusar nas condicións de publicación e “secuestrando” os resultados durante un período determinado, atrasando a transferencia do coñecemento á sociedade.

3.4. Mobilidade

A mobilidade, dentro das políticas científicas, debe ter un peso relevante. Unha das finalidades que ten a mobilidade dentro do ámbito da investigación é estimular o emprendemento, o liderado e o desenvolvemento que calquera profesional debe ter na institución que pertence.

Dada a importancia que ten, nos últimos meses, o Goberno elaborou unha nova estrutura de entrada, consolidación e promoción do persoal docente e investigador (PDI), cuxa mobilidade adquire un novo status, considerando como mérito para a entrada estar mínimo 4 meses en centros universitarios ou institutos de investigación distintos á universidade na que se leu a tese doutoral e da universidade á cal se presenta para conseguir a praza. No caso da consolidación, os meses aumentan ata 9 mantendo o mesmo postulado, salvo a premisa que ten que ser un centro universitario ou instituto de investigación distinto ao cal está contratado.

Por tanto, apostamos pola mobilidade como pilar das políticas científicas. A pesar diso, a mobilidade non ten que repercutir economicamente á persoa. Así pois, apostamos por un maior financiamento, tanto de programas postdoutoral para o PDI, como predoutoral e, á súa vez, dun maior financiamento en programas de mobilidade de prácticas para estudos de Grao e Mestrado.

Ademais, que o Sistema debe apostar pola mobilidade, é importante que tamén favoreza o retorno do colectivo ao Sistema, apostando por un Sistema Científico robusto, eficiente e que aborde os problemas da sociedade actual.

3.5. Dimensión social na investigación

A Ciencia, como aproximación metodolóxica ao coñecemento, pode estar baseada nunha abordaxe da realidade cargada de prexuízos e dunha visión que discrimine sen unha razón real a certos colectivos.

A investigación ten un risco moi grande de expandir, a partir dun enfoque e formulación nesgado, diversos estigmas, o que pode fomentar diversas situacións de discriminación. Desde CREUP defendemos que a investigación debe ser un motor de transformación e progreso social que axude a mellorar a situación dos distintos colectivos discriminados.

3.6. Un pacto pola ciencia cohesionado e acordado por todas as partes

É fundamental que todas as medidas relacionadas coa investigación científica, anteriormente mencionadas, non dependan da vontade política do Goberno do momento e que exista unha estabilidade con estas políticas. Esta estabilización debe ser sustentada polo Goberno, os distintos Partidos Políticos representados nas Cortes e como parte imprescindible, a Comunidade Universitaria e Científica do noso estado.

Deberíase contemplar no mesmo a aposta pola rendición de contas en resultados científicos e non en resultados económicos, a pesar da súa importancia no desenvolvemento e progreso da sociedade. Por tanto, unha das medidas necesarias dentro do Pacto pola Ciencia, sería o aumento do financiamento público a favor do progreso social. É de vital importancia que a produción científica non dependa da xeración de beneficios económicos, xa que isto supoñería a paralización dunha gran cantidade de liñas de investigación que podería xerar un maior desenvolvemento. Nesta liña, deberíase apostar por non computar como débeda fronte á Unión Europea o investimento en Ciencia e en investigación.

Outro apartado importante é o desenvolvemento equitativo da investigación en todas as áreas de coñecemento. Mentres que na área de Ciencias as diferentes subáreas están completamente desenvolvidas, atopámonos que en Ciencias Sociais e Humanidades apenas hai 4 temáticas a elixir. Desde CREUP cremos que todas as áreas de Coñecemento son igual de importantes para o desenvolvemento social. Por tanto, instamos a que desde os espazos gobernamentais e de diálogo analícese a situación en cada área de coñecemento para unha futura remodelación do espazo destas no Terceiro Ciclo. Isto, ademais, afecta á oferta e demanda de bolsas para cursar os devanditos estudos, aumentando a competitividade entre o estudantado.

Vemos de vital importancia que se avogue por unha maior flexibilidade e versatilidade nos estudos de doutoramento. Nalgunhas áreas de coñecemento, como é o caso das Ciencias da Saúde, requiren de actividade profesional para a obtención do título. Un

modelo que seguir é o que aplicaba Noruega en 2005, o cal querían establecer pautas para conceder o título de Doutoramento a profesionais cunha longa traxectoria profesional recoñecida. Isto evitaría que en ramas cunha baixa proporción de PDI doutor, como é o caso da mencionada área de Ciencias da Saúde ou na área das Enxeñerías. A parte, flexibilizar o programa de doutoramento permitirá que o estudantado poida dedicarse á súa investigación sen depender dun tempo marcado. Todo iso, ten que estar acompañado cunha maior achega económica no que respecta a bolsas de investigación públicas (FPU, FPI), xa que a oferta actual das devanditas bolsas é irrisoria comparado co volume de estudantado que quere cursar estudos de Terceiro Ciclo.

É tamén necesario que en calquera pacto futuro sobre investigación elimínese a taxa de reposición que está a dificultar seriamente a substitución xeracional e a sustentabilidade do capital humano das nosas Universidades para así, recuperar o persoal docente e investigador perdido nestes anos de crises. O desenvolvemento dunha carreira investigadora estable e continua, que fomente o atractivo para o estudantado e que evidencie un camiño claro cara ao labor investigador, é outro paso imprescindible para manter a continuidade do labor científico no noso estado e fomentar que nun futuro a investigación sexa mellor do que é hoxe.

Este pacto debe incluír unha planificación a longo prazo sobre as necesidades globais do persoal investigador e de labor investigador, a consolidación e estabilización deste que o noso estado debe alcanzar no futuro para equipararnos aos nosos homólogos internacionais.

Non menos importante é apoiar a grupos emerxentes e, especialmente, aqueles que son xestionados por mozos. Este feito permitirá unha progresiva substitución xeracional no persoal investigador, ademais de evitar a fuga de talento.

Por último, vemos necesario incluír maior formación en ciencia e investigación na educación primaria e secundaria. É fundamental para que o estudantado e a sociedade valorem e apostemos pola investigación, coñezamos en que consiste e que beneficios conleva desde que comeza a nosa etapa formativa mediante novas técnicas de innovación educativa para achegar a investigación científica á vida real do estudantado, continuando en todas as etapas formativas posteriores.

4. Conclusións

A investigación é, e debe ser, un dos piares da Universidade do presente e do futuro. É unha das maiores ferramentas que posuímos para xerar progreso e desenvolvemento social.

Isto lévanos a defender como unha prioridade fronte ao Estado, o aumento do financiamento público como mínimo a niveis comparables co resto dos estados da nosa contorna (UE e OCDE), a través do Goberno central e os Gobernos Autonómicos.

Sen un apoio global de todos os colectivos á investigación e unha correcta transferencia social da mesma, será difícil poñer en valor o labor investigador e o efecto positivo que provoca este colectivo no resto da sociedade.

Deste xeito, debemos traballar para conseguir integrar a mozos investigadores e ao estudantado motivado na carreira investigadora. Desenvolver unha política científica con valores e ausente de prexuízos será, en gran parte, clave para facer que a investigación chegue a ser un dos piares imprescindibles do Estado de Benestar.

Desde CREUP defendemos que a Universidade e o Estado deben ser os principais referentes en investigación. A produción destes debe estar suxeita ao interese xeral e non á xeración de beneficios económicos, xa que pola contra dificultase enormemente os avances científicos e xerárase desigualdade respecto á recepción destes.

CREUP

Coordinadora de Representantes de
Estudiantes de Universidades Públicas

POSICIONAMIENTO ACADÉMICO SOBRE CIENCIA E POLÍTICA CIENTÍFICA

En relación con iso, defendemos un modelo de producción científica que se centre no estudo do que se prevé que pode ser máis beneficioso para a poboación, independentemente de se isto xera, ou non, intereses económicos.